

סכמת ניהול משתנים של TURBO C

ראינו את צורת מימוש הפרמטרים ב-C, כאן נשלים את התמונה בכל הקשור למימוש משתנים. אנחנו נמשיך להתרכז במודל SMALL, אבל התמונה אינה שונה באופן מהותי במודלים האחרים.

יש עוד שני סוגים עיקריים של משתנים מלבד פרמטרים: משתנים סטטיים ואוטומטיים. ב-C משתנים גלובליים מממשימים באותה צורה כמו משתנים אוטומטיים וסטטיים בהתאם להכרזה על המשתנה, ועל משתני אוגר נדבר בהמשך.

כאשר מלמדים את שפות העילית כדרך כלל נותנים את התאור הכא:

"משתנים אוטומטיים של פונקציה הם משתנים שמקבלים הקצאה עם הקריאה לפונקציה ומשתחררים עם החזרה ממנה. במידה והמשתנה הוא משתנה לוקלי מאוחזל, האתחול מתבצע בכל פעם מחדש.

משתנים סטטיים הם משתנים שמוקצים פעם אחת לכל אורך התוכנית והם קיימים לכל זמן הריצה של כל התוכנית, גם אם מדובר במשתנה לוקלי (להבדיל מגלובלי). יחד עם זאת, עבור משתנה סטטי לוקלי, רק הפונקציה שהגדירה את המשתנה יכולה לגשת אליו לפי השם שלו."

המשתנים שהגדרנו עד עכשיו תחת ה-DATA הם משתנים סטטיים. במידה והמשתנים מאוחזלים האתחול מתבצע עם העתקת קובץ ה-EXE מהדיסק לזכרון. לפיכך כאשר אנחנו מגדירים בתוכנית

.DATA

```
Var1 DW 3201
```

אזי המילה Var1 הוא כמושגים של C משתנה סטטי. הערך 3201 מופיע איפוא שהוא בקובץ ה-EXE. הערך 3201 מועתק לזכרון עם העלאת התוכנית לזכרון. זה יהיה האתחול היחיד של המשתנה Var1. כל הצבה לתוך Var1 לא יתבטל אלא ע"י הצבה אחרת.

אשר למשתנים האוטומטיים, הם מיושמים במחסנית בצורה דומה מאד לפרמטרים. כל פונקציה TURBO C במודל SMALL מישמת את הסכמה שתואר להלן. בשלב זה נניח שהקומפילר מיצר קוד שאינו משתמש במשתני אוגר (למשל -r -tcc). נתאר את ההשלכות של ישום משתני אוגר מאוחר יותר.

מימוש הסכמה היא כלהלן:

הפקודות הראשונות שמבצעת כל פונקציה של C הם:

```
_myfunc PROC NEAR
push bp      שימור bp "ישן"
mov bp,sp    קב מצביע על bp "ישן"
sub sp,k     הקצאת שטח משתנים לוקליים
             k הוא גודל שטח המשתנים הלוקליים
```

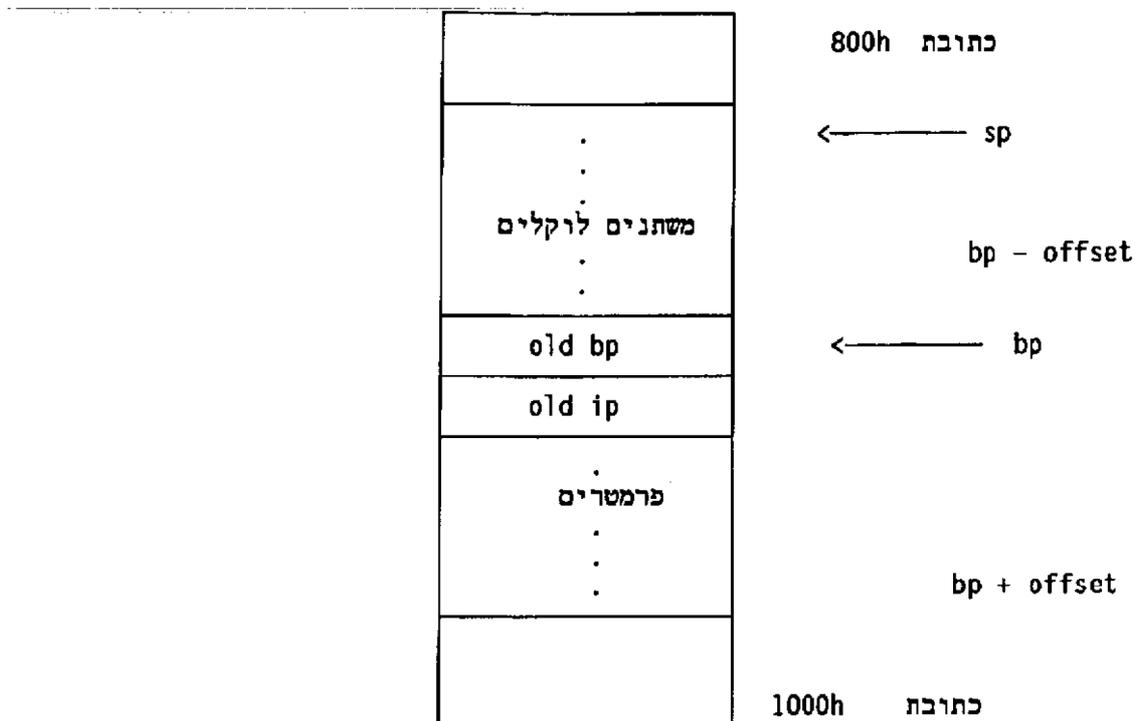
מרגע זה המשתנים הלוקליים קיימים וניתן לגשת אליהם באמצעות bp עם תוספת שלילית. במידה ויש פקודת אתחול למשתנים האוטומטיים הם יופיעו כאן. לדוגמא, אתחול משתנה לוקלי - אוטומטי בגודל 16 ביט ב-7 עשוי להראות כמו

```
mov word ptr [bp-6],7
```

כאשר הפונקציה רוצה לחזור (תמיד בסוף הפונקציה) לתוכנית הקוראת הוא מבצעת את סדרת הפקודות הבאה:

```
mov sp,bp    שחרור שטח משתנים לוקליים
pop bp       שחרור bp
ret          חזרה לתוכנית קוראת
_myfunc endp
```

לפיכך סכמת המשתנים של פונקציה C במודל SMALL נראית באופן כללי כך:

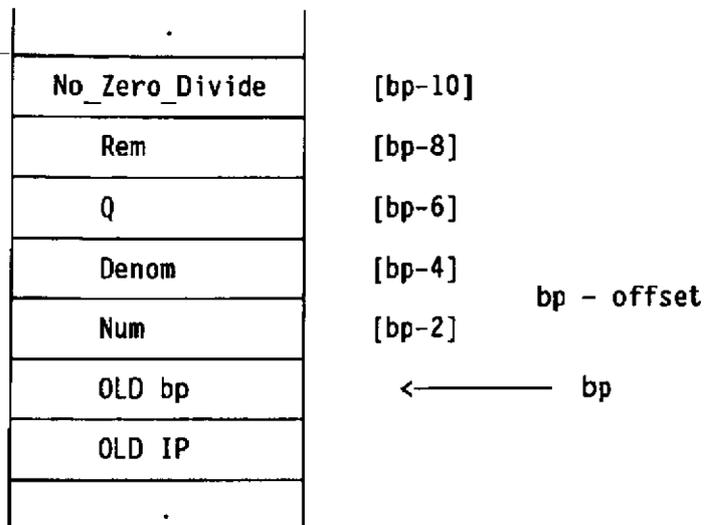
לדוגמא, כתוכנית call_id1.c, הפונקציה main (שלצורך ניהול משתנים היא כמו כל פונקציה אחרת) המשתנים הלוקליים מוגדרים בשורה

```
int Num, Denom, Q, Rem, No_Zero_Divide;
```

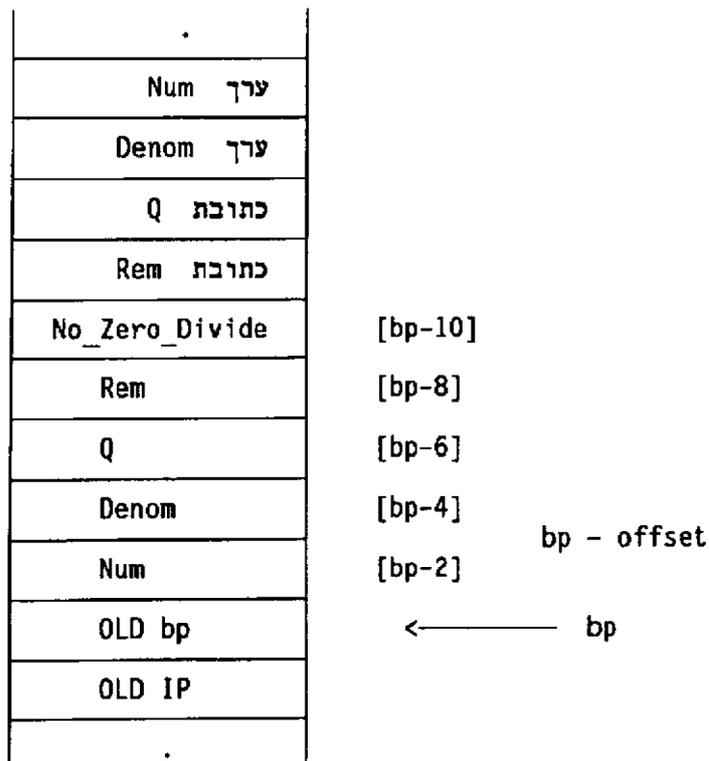
המתרגם ל-

```
sub sp,10
```

כאשר בפועל

לפיכך אם נסתכל על המחסנית ברגע ההסתעפות לרוטינה `_idiv_mod`, כלומר לאחר שמירת הפרמטרים במחסנית, לפני ביצוע הפקודה `call near ptr _idiv_mod`, המחסנית נראית כך:

כאן אנחנו רואים צד נוסף במימוש המושג `by value parameters` של C: הפרמטרים הם למעשה שטח מיוחד (במחסנית) המוקצה לרוטינה המכילים עותקים וכתובות של המשתנים של הרוטינה המקורית. הכנסת שינוי ישירות בתוכנם אינו משנה את ערכי המשתנים של התוכנית הקוראת, הללו נמצאים בעומק רב יותר במחסנית (בכתובות גבוהות יותר). לשון אחר: הכנסת שינוי במה שמצוין לעיל

כ- "ערך Num" לא יגרום לשום שינוי בשטח הזכרון המצויין לעיל "Num".

משתני אוגר

כ-C ישנו מושג של משתני אוגר. משתני אוגר הם מצב שבו חלק מהמשתנים האוטומטיים הנוכחיים מיושמים לא בזכרון אלא באוגרים. כ- TURBO C הדבר בא לידי ביטוי רק במימוש 2 משתנים מסוג int או פוינטרים ע"י האוגרים si ו-di בלבד. צריך לזכור שמדובר בקומפילר מעידן ה-8086. במידה ותכנת ה-C ציין איזה משתנים הוא מעונין שימומשו כמשתני אוגר ע"י המילה השמורה register, הם ימומשו כמשתני אוגר (במידה והדבר אפשרי). אחרת, שני המשתנים הראשונים שמתאימים (int או פוינטר) ימומשו כמשתני אוגר. ההבדלים בסכמה יהיו שלא כל המשתנים יוקצו ע"י פקודת ה-SUB ולסכמה יתווספו פקודות שימור / שיחזור אוגרי ה-si וה-di. לפיכך הסכמה תיראה כך:

הפקודות הראשונות שמבצעת כל פונקציה של C הם:

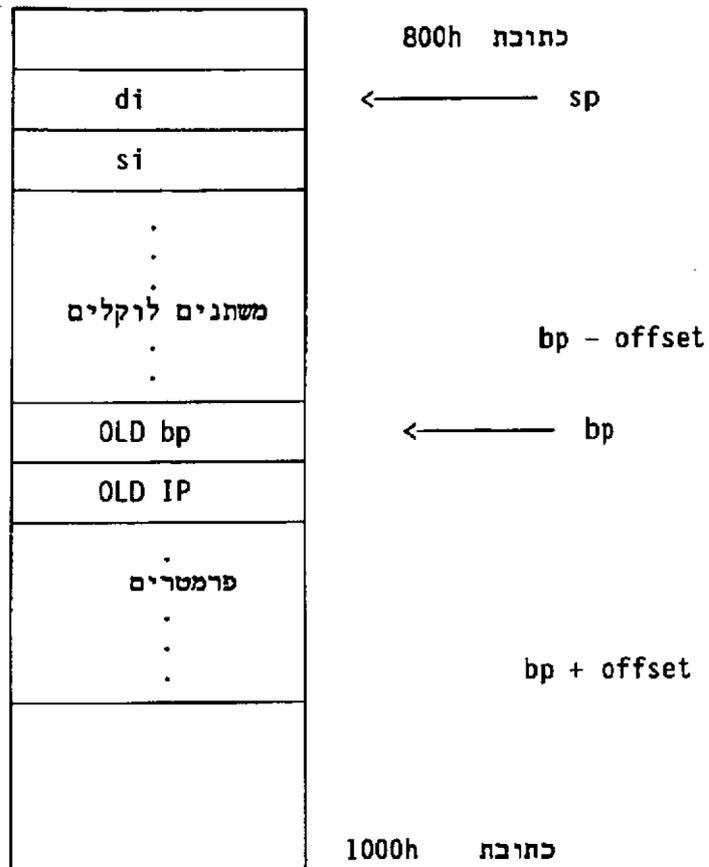
```
_myfunc PROC NEAR
  push bp      שימור bp "ישן"
  mov bp,sp    bp מצביע על "ישן"
  sub sp,k     הקצאת שטח משתנים לוקליים
               k הוא גודל שטח המשתנים הלוקליים
               לא כולל משתני אוגר
  push si
  push di
```

כאשר הפונקציה רוצה לחזור לתוכנית הקוראת היא מבצעת את סדרת הפקודות הבאה:

```
pop di        שיחזור אוגרים
pop si

mov sp,bp     שחרור שטח משתנים לוקליים
pop bp        שחזור bp
ret           חזרה לתוכנית קוראת
_myfunc endp
```

לפיכך סכמת המשתנים של פונקציה C במודל SMALL נראית באופן כללי כך:

מימוש המשתנים אוטומטיים בתוכניות אסמבלי

אין שום מניעה, כמובן, לממש משתנים במשתנים אוטומטיים גם בתוכניות הנכתבות (ישירות) באסמבלי. אולם זה מפחית את הקריאות של התוכניות ובאופן כללי, לרוב זה פשוט לא טבעי ולא נוח לתכנת כך. בדרך כלל נעשה זאת רק כאשר יש בכך חסכון משמעותי, כמו מימוש מערכים זמניים.

קומפילציה S-tcc ותוכנית הדוגמא call_id1.asm

call_id1.asm הינו קובץ האסמבלי שמתקבל מקימפול התוכנית
call_id1.c ע"י האופציות

```
tcc -S -r- call_id1.c
```

כאשר האופציה S- מנחה את הקומפילר לתרגם את התוכנית לקובץ אסמבלי
(call_id1.asm) במקום לקבצי obj ו-exe שהקומפילר בדרך כלל מיצר.
האופציה r- מנחה את הקומפילר לא להשתמש במשתני אוגר. האופציה הזו
נבחרה בשביל להקל על הבנת התוכנית.

חלקי התוכן של call_id1.asm החשובים לנו נסקרו קודם לכן תחת
הכותרת "סכמה ניהול המשתנים של TURBO C".

האופציה S- נתמכת ברוב הקומפילרים של C. יש לו מספר שימושים
חשובים. תוכניתן אסמבלי שיש לו משימה מורכבת יכול בהחלט להסתייע
כדיעת איך הקומפילר ממש אותו. בנוסף, תוכניתן כשפה C המפתח תוכנה
שבו הוא מכיר את שפת האסמבלי יכול ע"י עיון בקובץ האסמבלי הנוצר לאתר
בעיות הכרוכות בקימפול שונה מהצפוי של תוכנית המקור. זה יכול להוביל
לאיתור שגיעות הנובעות מפרשנות שונה מהצפוי של הקוד ע"י הקומפילר או
איתור סיבות לאיטיות של קוד איטי מהצפוי בקובץ ה-exe. אפשר אפילו
"לשפר" את ה-exe הנוצר ע"י הכנסת שינויים בקובץ ה-asm והכללותו
בקימפול במקום קובץ המקור ב-C.

```

?debug    ifndef    ??version
macro     macro
endm
$comm     macro     name,dist,size,count
comm     dist name:BYTE:count*size
endm
else
$comm     macro     name,dist,size,count
comm     dist name[size]:BYTE:count
endm
endif
?debug    S "call_id1.c"
?debug    C E9857A13270A63616C6C5F6964312E63
?debug    C E90018521815433A5C54435C494E434C55444455C737464696F2E68
?debug    C E90018521815433A5C54435C494E434C55444455C5F646566732E68
?debug    C E90018521815433A5C54435C494E434C55444455C5F6E756C6C2E68
_TEXT     segment   byte public 'CODE'
_TEXT     ends
DGROUP    group    _DATA,_BSS
assume    cs:_TEXT,ds:DGROUP
_DATA     segment   word public 'DATA'
d@        label    byte
d@w       label    word
_DATA     ends
_BSS     segment   word public 'BSS'
b@        label    byte
b@w       label    word
_BSS     ends
_TEXT     segment   byte public 'CODE'
;
;        void main()
;
assume    cs:_TEXT
_main     proc      near
push     bp
mov      bp,sp
sub      sp,10
;
;        {
;        int Num, Denom, Q, Rem, No_Zero_Divide;
;
;        printf("\nEnter Numerator, Denominator\n:");
;
mov      ax,offset DGROUP:s@
push     ax
call    near ptr _printf
pop      cx

```

call_id1.asm

gcc -S -r call_id1.c

```

;
;         scanf("%d %d",&Num, &Denom);
;
lea     ax,word ptr [bp-4]
push   ax
lea     ax,word ptr [bp-2]
push   ax
mov     ax,offset DGROUP:s@+31
push   ax
call   near ptr _scanf
add     sp,6
;
;         No_Zero_Divide = idiv_mod(Num,Denom,&Q,&Rem);
;
lea     ax,word ptr [bp-8]
push   ax
lea     ax,word ptr [bp-6]
push   ax
push   word ptr [bp-4]
push   word ptr [bp-2]
call   near ptr _idiv_mod
add     sp,8
mov     word ptr [bp-10],ax
;
;         if (No_Zero_Divide)
;
cmp     word ptr [bp-10],0
je     short @l@86
;
;         printf("\n %d div %d = %d, mod(%d,%d) = %d\n",
;
;
;         Num, Denom, Q, Num, Denom, Rem);
;
push   word ptr [bp-8]
push   word ptr [bp-4]
push   word ptr [bp-2]
push   word ptr [bp-6]
push   word ptr [bp-4]
push   word ptr [bp-2]
mov     ax,offset DGROUP:s@+37
push   ax
call   near ptr _printf
add     sp,14
jmp     short @l@114

```

```

@1086:
;
;
;           else
;-----   printf("\nError: Zero Divide.\n");
;
      mov     ax,offset DGROUP:s@+72
      push   ax
      call   near ptr _printf
      pop    cx
@10114:
;
;           } /* main */
;
      mov     sp,bp
      pop    bp
      ret
_main      endp
?debug    C E9
_TEXT     ends
_DATA     segment word public 'DATA'
s@        label   byte
db        'Enter Numerator, Denominator'
db        10
db        ':'
db        0
db        '%d %d'
db        0
db        10
db        ' %d div %d = %d, mod(%d,%d) = %d'
db        10
db        0
db        10
db        'Error: Zero Divide.'
db        10
db        0
_DATA     ends
_TEXT     segment byte public 'CODE'
_TEXT     ends
public   _main
extrn   _idiv_mod:near
extrn   _scanf:near
extrn   _printf:near
_s@     equ     s@
end

```

רקורסיה ותוכנית הדוגמא fibo4.asm

fibo4.asm הינו קובץ האסמבלי שמתקבל מקימפול התוכנית fibo4.c ע"י האופציות

```
tcc -S -r- fibo4.c
```

כאשר האופציה -S מנחה את הקומפילר לתרגם את התוכנית לקובץ אסמבלי (fibo4.asm) במקום לקבצי obj ו-exe שהקומפילר בדרך כלל מיצר. האופציה -r- מנחה את הקומפילר לא להשתמש במשתני אוגר. האופציה הזו נבחרה כשביל להקל על הבנת התוכנית.

תפקידה של הדוגמא למחיש את מימוש מושג הרקורסיה ברמת הקומפילציה.

החשיבות של הנושא הזה כפרק זה הוא להמחיש שכאשר ממשים משתנים / פרמטרים וכתובות חזרה דרך המחסנית כפי ש-Turbo C ורוב הקומפילרים של C עושים, מימוש קוד רקורסיבי הוא אופציה המתקבלת בחינם או שהצורך של החשבות נוספת במימוש קוד רקורסיבי מינימלי ביותר. אם נעין במימוש של הקוד שנפרש על מנת לממש את הקריאה

```
fibo(n-2)
```

המימוש שלו כאסמבלי יהיה

```
mov ax,word ptr [bp+4]
sub ax,2
push ax
call near ptr _fibo
```

לפיכך הקריאה הרקורסיבית אינה שונה במאומה מקריאה לפונקציה חיצונית. יש הבדל לוגי בכך שההסתעפות היא לראשות הפונקציה עצמה ולא לכתובת שמחוץ לרוטינה אבל זה לא בא לידי ביטוי בטקסט של הקוד שנוצר. לשון אחר: מתכנת שהיה צריך לממש את הרקורסיה ידנית באסמבלי לא צריך לדעך יותר מהמוסכמות הרגילות של מימוש פונקציות ב-C.

העובדה שמימוש רקורסיה מתקבלת כתוספת חינם למוסכמות מימוש פונקציות ב-C לא היה, כנראה, הסיבה העיקרית להגדרת בצורתן מבוססת המחסנית. סביר להניח שהמניע העיקרי היה לקבל אפקט זהה (או כמעט זהה, תלוי בהשקפה) של הרצת קוד כמקביל במימוש מושג התהליכים, נושא מתקדם שלא נכנס לו כאן. למעשה מושג "מחסנית מערכת" הקיימת בכל הארכיטקטורות של מחשבים מודרניים הומצאה על מנת לקבל את האפקט הזה, הנקרא Re-entrancy. אנחנו נומר שהסיבה שהאפקט מתקבל היא מאותה סיבה שהמוסכמות משרתות גם מימוש תהליכים.

הסיבה שמוסכמות הללו תומכות כרקורסיה (או ב-Re-entrancy כאופן כללי) היא ככך שהם ממשות את מנגנוני המשתנים, הפרמטרים ושימור כתוכרת הסתעפות עתידיות בתוך שטחי זכרון דינמיים שמשתחררים בסדר של "אחרון נכנס ראשון יוצא".

על מנת לממש קריאה רקורסית צריך לממש רוכד חדש של פרמטרים ומשתנים לוקליים תוך שימור הערכים הקודמים והסתעפות לראשית הרוטינה תוך שימור כתובת החזרה. על מנת לממש חזרה מרקורסיה צריך לחזור חזרה לפקודה שמעבר לקריאה הרקורסיבית האחרונה (או מעבר לקריאה המקורית) ולשחרר את רוכד המשתנים הלוקליים והפרמטרים האחרון תוך שחזור הקודם לו. אח כל אלה המוסכמות עושות ממילא מעצמם.

```
/* fibo4.c - implement Fibonacci numbers - naive recursion */
#include <stdio.h>

unsigned long int fibo(unsigned int n)
{
    unsigned long int x;

    if ( n <= 2 )
        return 1L;
    else
        x = fibo(n-1) + fibo(n-2);
        return x;
}

void main()
{
    unsigned int n;
    printf("Enter an integer:\n");
    scanf("%d",&n);

    printf("Fibonacci(%u) = %lu\n", n, fibo(n));
}

```

```
E:\>fibo4.exe
Enter an integer:
9
Fibonacci(9) = 34

E:\>
```

```

_TEXT    segment byte public 'CODE'
_TEXT    ends
DGROUP  group  _DATA, _BSS
         assume cs:_TEXT, ds:DGROUP
_DATA    segment word public 'DATA'
d@       label  byte
d@w      label  word
_DATA    ends
_BSS     segment word public 'BSS'
b@       label  byte
b@w      label  word
_BSS     ends
_TEXT    segment byte public 'CODE'
;
;    unsigned long int fibo(unsigned int n)
;
         assume  cs:_TEXT
_fibo    proc    near
         push    bp
         mov     bp, sp
         sub     sp, 4
;
;    (
;    unsigned long int x;
;
;    if ( n <= 2 )
;
         cmp     word ptr [bp+4], 2
         ja      short @1@142
;
;    return 1L;
;
         xor     dx, dx
         mov     ax, 1
@1@86:   jmp     short @1@198
         jmp     short @1@170
@1@142:
;
;    else
;    x = fibo(n-1) + fibo(n-2);
;
         mov     ax, word ptr [bp+4]
         dec     ax
         push    ax
         call   near ptr _fibo
         pop     cx
         push    ax
         push    dx
         mov     ax, word ptr [bp+4]
         sub     ax, 2
         push    ax
         call   near ptr _fibo
         pop     cx
         pop     bx
         pop     cx
         add     cx, ax
         adc     bx, dx
         mov     word ptr [bp-2], bx
         mov     word ptr [bp-4], cx
@1@170:

```

f1604.asm

tcc -S -r- f1604.c

```

;
;     return x;
;
mov     dx,word ptr [bp-2]
mov     ax,word ptr [bp-4]
jmp     short @1@86
@1@198 :
;
;     }
;
mov     sp,bp
pop     bp
ret
_fibo   endp
;
;     void main()
;
assume  cs:_TEXT
_main   proc  near
push   bp
mov    bp,sp
sub    sp,2
;
;     (
;     unsigned int n;
;     printf("Enter an integer:\n");
;
mov    ax,offset DGROUP:s@
push  ax
call  near ptr _printf
pop   cx
;
;     scanf("%d",&n);
;
lea   ax,word ptr [bp-2]
push  ax
mov   ax,offset DGROUP:s@+19
push  ax
call  near ptr _scanf
pop   cx
pop   cx
;
;     printf("Fibonacci(%u) = %lu\n", n, fibo(n));
;
push  word ptr [bp-2]
call  near ptr _fibo
pop   cx
push  dx
push  ax
push  word ptr [bp-2]
mov   ax,offset DGROUP:s@+22
push  ax
call  near ptr _printf
add   sp,8
;
;
;     )
;
mov   sp,bp
pop   bp
ret
_main endp

```

```

?debug C E9
?debug C FA00000000
__TEXT ends
__DATA segment word public 'DATA'
s@ label byte
db 'Enter an integer:'
db 10
db 0
db '%d'
db 0
db 'Fibonacci(%u) = %lu'
db 10
db 0
__DATA ends
__TEXT segment byte public 'CODE'
__TEXT ends
public _main
public _fibo
extrn _scanf:near
extrn _printf:near
__s@ equ s@
end

```

גירסאות מיוחדות של הפקודה CALL

השימושים בפקודה CALL שראינו עד כה היו מהסוג של CALL לנקודה בזכרון הנמצאת בסגמנט קוד - יותר נכון label המצביע על פקודה. בגירסה הזו אוגר ה-IP או זוג האוגרים CS ו-IP משנים את ערכם להצביע על הנקודה הזו (תוך שימור כתובת החזרה במתסנית). זו אכן הגירסה הנפוצה ביותר של הפקודה CALL. אבל ישנם גירסאות נוספות.

קיימת גירסה של CALL עם אוגר 16 ביט. המשמעות שלו היא להציב את ערך האוגר לתוך IP. לדוגמא, הפקודה

```
CALL BX
```

גורמת לשימור IP והצבת הערך של האוגר BX לתוך IP, מעין השמה $IP = BX$.

שימוש בפקודה CALL להסתעפות עקיפה - מימוש פוינטר לפונקציה

אחד הגירסאות של הפקודה CALL היא הסתעפות עקיפה דרך משתנה בזכרון. במקרה הזה האופרנד של הפקודה CALL הוא לא כתובת של פקודה אלא כתובת של משתנה. במקרה הזה, הכתובת בזכרון איננו מגדיר את הערך החדש של CS:IP אלא יבין נמצא הערך החדש הזה. לסוג הזה של פקודת CALL יש גירסת NEAR וגירסת FAR. לדוגמא, נניח ששטח ה-DATA של תוכנית מכילה את ההגדרות הבאות:

```
f_ptr1 DW 100h  
f_ptr2 DD 20003000h
```

אזי הפקודה

```
CALL f_ptr1
```

תגרום להסתעפות מסוג NEAR כאשר מלבד שימור הערך הנוכחי של IP, יקבל את הערך 100h. לעומת זאת, הפקודה

```
CALL f_ptr2
```

תגרום להסתעפות מסוג FAR כאשר מלבד שימור הערכים הנוכחיים של IP ושל CS, CS יקבל את הערך 2000h ו-IP יקבל את הערך 3000h.

אפשר גם פקודות מהצורה הבאה:

```
CALL WORD PTR [BP+6]
CALL DWORD PTR [BX-4]
```

הסוג הזה של פקודות CALL משמש למימוש המושג ב-C הנקרא פונקציה.

אגב, במחשבים רבים יש גם גירסאות עקיפות לפקודה המקבילה MOV. אין גירסה כזו במחשב הזה, אבל יש פקודות הסתעפות עקיפות.

386 ואילך.

בנוסף לפקודות המצוינות לעיל יש ב-386 גירסות נוספות של הפקודה CALL התומכות בהיסטים 32 ביט.

קיימות פקודות מהסוג

```
CALL ECX
```

שהמשמעות שלה היא שימור EIP והצבת הערך של ECX לתוך EIP.

כמו כן ישנן פקודות הסתעפות עקיפה NEAR 32 ביט (שינוי EIP בלבד) וכן הסתעפיות עקיפות 48 ביט. משתנים אלו נקראים Full Pointer או FWORD. להגדרת משתנים בשטח המידע משחמשים בהנחיה DF או DP. לפיכך ניתן לראות ב-386 פקודות כמו

```
f_ptr1 DF 605040302010h
```

.....

```
CALL f_ptr1
```

יגרום לשמירת CS ו-EIP והצבת
CS = 6050h ו-EIP = 40302010h.

```
/* pf.c - Use pointer to function */
```

```
int sqr(int x)
```

```
{  
    return x*x;  
} /* sqr */
```

```
int neg(int x)
```

```
{  
    return -x;  
} /* neg */
```

```
void main()
```

```
{  
  
    int x,y, z;  
  
    int (*fp)(int);  
  
    x = 5;  
  
    fp = sqr;  
  
    y = (*fp)(x);  
  
    fp = neg;  
  
    z = (*fp)(x);  
  
    printf("\nx = %d, y = %d, z = %d\n", x, y, z);  
  
} /* main */
```

```
E:\>pf
```

```
x = 5, y = 25, z = -5
```

```
E:\>
```